УДК 378.014.5:355.292-057.36(477)
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.111.18

Ляленко В. В.
orcid.org/0009-0009-9581-5651

ЦЕНТРИ ВЕТЕРАНСЬКОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ФОРМА ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано доцільність розгляду центрів ветеранського розвитку як інституційної форми педагогічного супроводу ветеранів у закладах вищої освіти України. Актуальність проблеми зумовлена наслідками російсько-української війни, зростанням ролі ветеранської політики, потребою в освітній реінтеграції ветеранів та необхідністю переосмислення функцій університетів як середовищ підтримки, навчання, професійного розвитку і громадянської самореалізації. Показано, що педагогічний супровід ветеранів у ЗВО не може зводитися лише до соціальної, психологічної або інформаційної допомоги. У межах освітніх, педагогічних наук він має розглядатися як система педагогічно організованої взаємодії, що забезпечує академічну адаптацію, реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії, розвиток освітньої мотивації, формування компетентностей і включення ветерана в університетське середовище. Визначено, що центри ветеранського розвитку можуть виконувати координаційну, інформаційно-консультаційну, освітньо-методичну, комунікативну, партнерську та аналітичну функції. Обґрунтовано структурно-функціональну модель такого центру як елементу системи педагогічного супроводу ветеранів у ЗВО. Акцентовано, що ефективність центрів ветеранського розвитку залежить від їхньої інтеграції в освітній процес, взаємодії з адміністрацією, кафедрами, викладачами, студентськими службами, громадськими організаціями, роботодавцями та самими ветеранами. Запропоновано педагогічні умови результативної діяльності центрів ветеранського розвитку у закладах вищої освіти України. До таких умов віднесено інтеграцію центру в освітній процес, визнання ветерана активним суб'єктом навчання, підготовленість університетської спільноти до педагогічної взаємодії, міжсекторне партнерство та системний аналіз освітніх потреб ветеранів. Зроблено висновок, що центри ветеранського розвитку можуть стати важливим механізмом інституціоналізації педагогічного супроводу ветеранів у системі вищої освіти України.

Ключові слова: *ветерани, центри ветеранського розвитку, педагогічний супровід, заклади вищої освіти, освітнє середовище, індивідуальна освітня траєкторія, академічна адаптація, ветеранська політика, освіта дорослих.*

Російсько-українська війна актуалізувала для українського суспільства комплекс проблем, пов'язаних із поверненням ветеранів до цивільного життя, відновленням людського капіталу, здобуттям нових освітніх і професійних можливостей, розвитком громадянської активності та формуванням нової системи підтримки Захисників і Захисниць України. У цьому процесі заклади вищої освіти поступово набувають значення не лише як інституції професійної підготовки, а й як простори освітньої реінтеграції, педагогічної взаємодії, ціннісного визнання, академічної адаптації та особистісного розвитку ветеранів.

Законодавче поле України створює загальні підстави для такого розгляду. Закон України «Про освіту» закріплює принципи людиноцентризму, доступності освіти, рівності прав і можливостей у сфері освіти, а також право особи на індивідуальну освітню траєкторію [1]. Закон України «Про вищу освіту» визначає заклад вищої освіти як інституцію, що забезпечує організацію освітнього процесу, здобуття вищої освіти, наукову, інноваційну та методичну діяльність [2]. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» окреслює правовий статус ветеранів війни та державні гарантії їхнього соціального захисту [3].

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки акцентує увагу на необхідності модернізації вищої освіти, посиленні її відповідності суспільним потребам, розвитку людського капіталу та підвищенні інституційної спроможності закладів освіти [4]. Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року, презентована Міністерством у справах ветеранів України, визначає комплексну підтримку ветеранів, ветеранок і членів їхніх сімей як один із пріоритетних напрямів державної політики та пов'язує її з відновленням людського капіталу, зайнятістю, економічною незалежністю, інтеграцією в громади та розвитком держави [5].

Однією з таких інституційних форм можуть бути центри ветеранського розвитку при закладах вищої освіти. Їх поява є відповіддю на потребу в більш системній, координованій і педагогічно осмисленій підтримці ветеранів у межах університетського середовища. Водночас сам факт створення таких центрів ще не гарантує їхньої ефективності як педагогічного інструменту. Важливо з'ясувати, які функції вони мають виконувати, як повинні бути інтегровані в освітній процес, які суб'єкти мають брати участь у їхній діяльності, які педагогічні умови забезпечують результативність їхньої роботи та як вони можуть впливати на реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії ветерана.

Наукова проблема полягає в тому, що центри ветеранського розвитку поки що частіше сприймаються як організаційна, інформаційна або соціальна інфраструктура, тоді як їхній педагогічний потенціал потребує окремого обґрунтування. У межах спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» важливо розглядати такі центри не лише як місце отримання консультацій, а як елемент системи педагогічного супроводу ветеранів у ЗВО, пов'язаний з освітнім процесом, академічною адаптацією, наставництвом, індивідуалізацією навчання, формуванням компетентностей, педагогічною комунікацією та створенням підтримувального освітнього середовища.

Проблематика педагогічного супроводу ветеранів у закладах вищої освіти розвивається на перетині кількох напрямів наукового аналізу: теорії вищої освіти, освіти дорослих, педагогічного супроводу, академічної адаптації здобувачів освіти, ветеранської політики та зарубіжних досліджень студентів-ветеранів. Першу групу джерел становлять нормативно-правові й стратегічні документи, які визначають загальні засади освіти, вищої освіти, статусу ветеранів та державної ветеранської політики [1; 2; 3; 4; 5]. Вони дають змогу окреслити правове й інституційне поле, у межах якого заклади вищої освіти можуть розвивати практики підтримки ветеранів.

Другу групу становлять документи Європейського простору вищої освіти. У Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area підкреслено значення студентоцентрованого навчання, освітнього середовища, підтримки здобувачів освіти, прозорості освітніх процедур і відповідальності закладів освіти за якість освітнього процесу [6]. Rome Ministerial Communiqué також акцентує увагу на інклюзивності, соціальному вимірі вищої освіти та необхідності створення умов для участі різних груп здобувачів освіти [7]. Ці положення важливі для дослідження центрів ветеранського розвитку, оскільки вони дозволяють розглядати підтримку ветеранів як частину ширшої культури якості та соціальної відповідальності університету.

Третю групу джерел становлять праці з освіти дорослих. М. Ноулз, Е. Голтон і Р. Свенсон обґрунтували андрагогічний підхід, у якому дорослий здобувач освіти розглядається як особа з попереднім досвідом, внутрішньою мотивацією, потребою у практичній значущості навчання та готовністю до самостійного освітнього вибору [8]. Дж. Мезіров розглядав освіту дорослих як трансформаційний процес, пов’язаний із переосмисленням досвіду, зміною смислів і формуванням нової життєвої перспективи [9]. Ці ідеї мають безпосереднє значення для ветеранів, адже їхній освітній шлях часто пов’язаний із поверненням до навчання після значного життєвого, професійного й військового досвіду.

Четверта група джерел пов’язана з теорією переходів і академічної інтеграції. Н. Шлоссберг, Е. Вотерс і Дж. Гудман розглядають перехід дорослої людини до нового життєвого середовища як складний процес, що потребує підтримки, ресурсів і нових способів самовизначення [10]. В. Тінто акцентує увагу на значенні академічної та соціальної інтеграції здобувачів освіти, а також на ролі інституційної підтримки у збереженні мотивації та успішному завершенні навчання [11]. У контексті ветеранів ці підходи дозволяють аналізувати вступ до ЗВО або повернення до навчання як перехід до нового освітнього середовища, який потребує педагогічно організованого супроводу.

П’яту групу становлять зарубіжні дослідження студентів-ветеранів. Д. ДіРаміо, Р. Акерман і Р. Мітчелл розкривають складність переходу від бойового досвіду до університетського середовища та наголошують на важливості адміністративної, академічної й комунікативної підтримки [12; 13]. К. Руманн і Ф. Гемрік досліджують повторне включення ветеранів у навчання після перебування в зоні бойових дій і підкреслюють значення академічної гнучкості, розуміння з боку університетської спільноти та інституційної чутливості [14]. Д. Ваккі звертає увагу на необхідність бачити в студентові-ветерані не лише носія травматичного досвіду, а дорослого здобувача освіти з потенціалом лідерства, відповідальності та громадянської активності [15].

К. Гріффін і К. Гілберт застосовують теорію переходів до аналізу бар’єрів та інституційних структур підтримки студентів-ветеранів у вищій освіті [16]. А. Баррі, С. Вайтмен і С. Вадсворт у систематичному огляді досліджень щодо військовослужбовців і ветеранів у вищій освіті виокремлюють проблеми академічної успішності, адаптації, здоров’я, підтримки, належності до університетської спільноти та взаємодії з освітньою інституцією [17]. Матеріали Student Veterans of America дають підстави розглядати освітній шлях ветерана як цілісний життєвий цикл: від вступу до закладу освіти до завершення навчання й переходу до професійної самореалізації [18; 19].

Попри наявність нормативних документів, стратегічних орієнтирів у сфері вищої освіти й ветеранської політики, а також значного масиву зарубіжних досліджень студентів-ветеранів, проблема центрів ветеранського розвитку як педагогічної інституції залишається недостатньо розробленою. У науковій літературі увага найчастіше зосереджується на соціальній підтримці, психологічній допомозі, реабілітації, професійній адаптації або загальних питаннях ветеранської політики. Водночас педагогічний зміст діяльності центрів ветеранського розвитку у закладах вищої освіти ще не має цілісного теоретичного обґрунтування.

Недостатньо з’ясованими залишаються такі питання: які функції центрів ветеранського розвитку є власне педагогічними; як такі центри мають бути інтегровані в освітній процес ЗВО; якою має бути взаємодія центрів із викладачами, кураторами, адміністрацією, студентськими службами, зовнішніми партнерами та самими ветеранами; які компоненти має містити структурно-функціональна модель центру; які педагогічні умови забезпечують його результативність; як уникнути перетворення центру на формальний або суто інформаційний підрозділ.

Саме тому актуальним є розгляд центрів ветеранського розвитку не як додаткової сервісної структури, а як інституційної форми педагогічного супроводу ветеранів у ЗВО. Такий підхід дозволяє поєднати нормативно-організаційний, освітньо-методичний, комунікативний, середовищний і партнерський виміри підтримки ветерана як суб’єкта освітнього процесу.

Мета статті – обґрунтувати центри ветеранського розвитку як інституційну форму педагогічного супроводу ветеранів у закладах вищої освіти України та визначити їхні основні функції, структурні компоненти й педагогічні умови ефективної діяльності.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) уточнити педагогічний зміст діяльності центрів ветеранського розвитку у ЗВО; 2) визначити основні функції таких центрів у системі педагогічного супроводу ветеранів; 3) запропонувати структурно-функціональну модель центру ветеранського розвитку; 4) окреслити педагогічні умови результативності його діяльності; 5) показати значення центрів ветеранського розвитку для подальшої інституціоналізації педагогічного супроводу ветеранів у вищій освіті України.

Педагогічний супровід ветеранів у закладах вищої освіти доцільно розглядати як систему педагогічно організованої взаємодії, спрямованої на створення умов для успішного входження ветерана в освітнє середовище, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, академічної адаптації, розвитку освітньої мотивації, формування компетентностей і подальшої особистісної та професійної самореалізації. У такому розумінні супровід не є разовою допомогою або набором окремих заходів. Він передбачає системність, наступність, координацію дій різних суб'єктів і педагогічну відповідальність ЗВО за якість освітньої взаємодії з ветераном.

Центр ветеранського розвитку може стати інституційною формою такого супроводу за умови, що його діяльність не обмежується інформаційним консультуванням чи комунікацією із зовнішніми структурами. Його педагогічна сутність полягає в тому, що центр поєднує різні напрями підтримки ветеранів у межах університетського середовища і забезпечує координацію між ветераном, освітньою програмою, викладачами, адміністрацією, студентськими службами, громадськими організаціями та роботодавцями. У цьому сенсі центр є не лише простором послуг, а й педагогічним механізмом інтеграції ветерана в освітній процес.

Першою функцією центру ветеранського розвитку є координаційна. Вона полягає в узгодженні дій різних структур ЗВО щодо підтримки ветеранів. Без такої координації допомога може залишатися фрагментарною: окремий викладач може бути готовим до гнучкої взаємодії, навчальний відділ – до організаційної підтримки, психологічна служба – до консультацій, але між цими діями може не бути цілісності. Центр здатний виконувати роль вузла взаємодії, який з'єднує адміністративний, освітній, методичний, комунікативний та партнерський рівні супроводу.

Другою функцією є інформаційно-консультаційна. Ветеран, який вступає до ЗВО або повертається до навчання, потребує зрозумілої інформації про освітні програми, правила вступу, можливості індивідуальної освітньої траєкторії, академічні процедури, права здобувача освіти, внутрішні сервіси університету, можливості підтримки, практики стажування і професійного розвитку. Інформаційна підтримка має бути не формальною, а педагогічно орієнтованою: вона повинна допомагати ветерану не лише отримати відомості, а й усвідомити власну освітню траєкторію, можливості та очікувані результати навчання.

Третьою функцією є освітньо-методична. Центр може сприяти розробленню рекомендацій для викладачів, кураторів і гарантів освітніх програм щодо педагогічної взаємодії з ветеранами. Йдеться не про створення окремого «особливого режиму», а про підвищення чутливості університетського середовища до досвіду дорослого здобувача освіти, який може мати перерву в навчанні, специфічну мотивацію, сімейні або службові обставини, потребу в гнучкій комунікації та підтримці академічної адаптації. Освітньо-методична функція також може включати підготовку коротких тренінгів, семінарів, методичних матеріалів, консультацій для викладачів і працівників ЗВО.

Четверта функція – комунікативна. Центр ветеранського розвитку може бути простором діалогу між ветеранами, викладачами, студентами, адміністрацією і зовнішніми партнерами. Для ветеранів важливо не лише отримати доступ до навчання, а й відчути належність до університетської спільноти. Зарубіжні дослідження студентів-ветеранів показують, що відчуття ізольованості, нерозуміння або формального ставлення з боку університетського середовища може ускладнювати академічну адаптацію [12; 14; 16; 17]. Тому комунікативна функція центру має бути спрямована на формування культури поваги, партнерства та недискримінаційної взаємодії.

П'ятою функцією є партнерська. Центр ветеранського розвитку може забезпечувати взаємодію ЗВО з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, ветеранськими об'єднаннями, роботодавцями та міжнародними партнерами. Така взаємодія дає змогу поєднати освітні, соціальні, кар'єрні, правові та громадські ресурси, необхідні для цілісного супроводу ветерана в університетському середовищі.

Шоста функція – аналітична. Центр має не лише надавати підтримку, а й збирати зворотний зв'язок, вивчати освітні потреби ветеранів, аналізувати типові бар'єри, узагальнювати успішні практики, готувати пропозиції для адміністрації ЗВО, факультетів і освітніх програм. Без аналітичного компоненту діяльність центру ризикує залишатися реактивною – такою, що відповідає лише на окремі запити. Аналітична функція дозволяє перейти до проактивного управління педагогічним супроводом, коли університет не лише реагує на проблеми, а й прогнозує потреби ветеранів і створює умови для їхнього освітнього розвитку.

З огляду на зазначені функції, структурно-функціональна модель центру ветеранського розвитку у ЗВО може включати такі компоненти: цільовий, суб'єктний, змістовий, організаційний, комунікативний, партнерський та оцінювально-аналітичний. Цільовий компонент визначає мету діяльності центру – забезпечення педагогічного супроводу ветеранів у процесі їхнього входження, перебування, розвитку та самореалізації в освітньому середовищі ЗВО. Суб'єктний компонент охоплює ветеранів, адміністрацію, викладачів, гарантів освітніх програм, кураторів, студентські служби, психологічну службу, громадські організації та роботодавців.

Змістовий компонент моделі охоплює консультаційну підтримку, академічну навігацію, сприяння індивідуальній освітній траєкторії, методичну підтримку викладачів, комунікаційні заходи та аналіз освітніх потреб ветеранів. Організаційний компонент передбачає наявність процедур, відповідальних осіб і каналів взаємодії з факультетами, кафедрами та службами ЗВО.

Партнерський компонент відображає взаємодію центру із зовнішніми суб’єктами ветеранської політики й ринку праці. Оцінювально-аналітичний компонент передбачає моніторинг результативності діяльності центру, аналіз потреб ветеранів, оцінювання ефективності заходів, підготовку рекомендацій для вдосконалення освітнього процесу. У сукупності ці компоненти дозволяють розглядати центр ветеранського розвитку не як окрему адміністративну одиницю, а як інтегрований елемент педагогічної системи ЗВО.

Ефективність центрів ветеранського розвитку залежить від дотримання певних педагогічних умов. Першою умовою є інтеграція центру в освітній процес. Якщо центр існує окремо від факультетів, кафедр, освітніх програм і викладачів, його вплив на педагогічний супровід буде обмеженим. Другою умовою є суб’єктність ветерана. Підтримка має будуватися не на логіці опіки, а на логіці партнерства, поваги до досвіду, права на вибір і спільного планування освітньої траєкторії.

Третьою умовою є підготовленість університетського середовища. Викладачі, куратори, працівники навчальних підрозділів і студентські служби мають розуміти особливості взаємодії з ветеранами як дорослими здобувачами освіти. Четвертою умовою є міжсекторна взаємодія, що дозволяє поєднати освітні, соціальні, правові, кар’єрні та громадські ресурси. П’ятою умовою є регулярний аналіз результативності діяльності центру, оскільки без зворотного зв’язку неможливо визначити, чи справді запропоновані практики відповідають освітнім потребам ветеранів.

Важливо також враховувати можливі ризики. Перший ризик – формалізація діяльності центру, коли його робота зводиться до звітності або окремих інформаційних заходів без реального впливу на освітній процес. Другий ризик – підміна педагогічного супроводу соціальними або психологічними послугами. Третій ризик – стигматизація ветеранів через надмірне виокремлення їх як «проблемної» категорії. Четвертий ризик – недостатня участь самих ветеранів у плануванні діяльності центру.

Таким чином, центри ветеранського розвитку можуть стати важливим елементом інституціоналізації педагогічного супроводу ветеранів у ЗВО України. Вони дозволяють поєднати нормативно-організаційні, освітньо-методичні, комунікативні, середовищні та партнерські механізми підтримки. Однак їхній педагогічний потенціал реалізується лише тоді, коли вони інтегровані в освітній процес, працюють у взаємодії з усією університетською спільнотою і спираються на активну участь ветеранів як суб’єктів власної освітньої траєкторії.

Висновки. Центри ветеранського розвитку у закладах вищої освіти України доцільно розглядати як інституційну форму педагогічного супроводу ветеранів, що поєднує координаційну, інформаційно-консультаційну, освітньо-методичну, комунікативну, партнерську та аналітичну функції. Їхня роль полягає не лише в наданні окремих послуг, а в забезпеченні цілісної педагогічної взаємодії, спрямованої на академічну адаптацію, індивідуалізацію освітньої траєкторії, розвиток мотивації, компетентностей і включення ветерана в університетське середовище.

Обґрунтовано, що структурно-функціональна модель центру ветеранського розвитку має включати цільовий, суб’єктний, змістовий, організаційний, комунікативний, партнерський та оцінювально-аналітичний компоненти. Така модель дозволяє уникнути фрагментарності підтримки й розглядати центр як інтегрований елемент педагогічної системи ЗВО.

Визначено педагогічні умови ефективної діяльності центрів ветеранського розвитку: інтеграція в освітній процес; визнання ветерана активним суб’єктом освітньої траєкторії; підготовленість університетського середовища до педагогічної взаємодії з ветеранами; міжсекторне партнерство; постійний аналіз потреб і результатів супроводу; недопущення формалізації, стигматизації та підміни педагогічного супроводу суто соціальними або психологічними послугами.

Перспективи подальших досліджень полягають у кейсовому аналізі діяльності центрів ветеранського розвитку у конкретних закладах вищої освіти України, розробленні критеріїв оцінювання їхньої ефективності, вивченні досвіду взаємодії центрів з освітніми програмами та підготовці методичних рекомендацій для викладачів, кураторів і адміністрацій ЗВО щодо педагогічного супроводу ветеранів.

Використана література:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19 (дата звернення: 30.06.2026).
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18 (дата звернення: 30.06.2026).
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3551-12 (дата звернення: 30.06.2026).
4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/286-2022-р (дата звернення: 30.06.2026).

5. Мінветеранів спільно з громадськими об'єднаннями презентували затверджену Урядом Стратегію ветеранської політики // Міністерство у справах ветеранів України. URL: https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/minveteraniv-spilno-z-gromadskimi-obednannyami-prezentuvali-zatverdzhenu-uryadom-strategiu-veteranskoi-politiki (дата звернення: 30.06.2026).
6. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, Belgium, 2015. URL: https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf (date of access: 30.06.2026).
7. Rome Ministerial Communiqué. European Higher Education Area. Rome, 19 November 2020. URL: https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf (date of access: 30.06.2026).
8. Knowles M. S., Holton E. F., Swanson R. A. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 8th ed. London ; New York : Routledge, 2015. 402 p.
9. Mezirow J. Transformative Dimensions of Adult Learning. San Francisco : Jossey-Bass, 1991. 247 p.
10. Schlossberg N. K., Waters E. B., Goodman J. Counseling Adults in Transition: Linking Schlossberg's Theory with Practice in a Diverse World. 4th ed. New York : Springer Publishing Company, 2012. 360 p.
11. Tinto V. Completing College: Rethinking Institutional Action. Chicago : University of Chicago Press, 2012. 240 p.
12. DiRamio D., Ackerman R., Mitchell R. L. From Combat to Campus: Voices of Student-Veterans. NASPA Journal. 2008. Vol. 45. No. 1. P. 73–102. DOI: https://doi.org/10.2202/1949-6605.1908
13. Ackerman R., DiRamio D., Mitchell R. L. Transitions: Combat Veterans as College Students. New Directions for Student Services. 2009. No. 126. P. 5–14. DOI: https://doi.org/10.1002/ss.311
14. Rumann C. B., Hamrick F. A. Student Veterans in Transition: Re-enrolling after War Zone Deployments. The Journal of Higher Education. 2010. Vol. 81. No. 4. P. 431–458. DOI: https://doi.org/10.1353/jhe.0.0103
15. Vacchi D. T. Considering Student Veterans on the Twenty-First-Century College Campus. About Campus. 2012. Vol. 17. No. 2. P. 15–21. DOI: https://doi.org/10.1002/abc.21075
16. Griffin K. A., Gilbert C. K. Better Transitions for Troops: An Application of Schlossberg's Transition Framework to Analyses of Barriers and Institutional Support Structures for Student Veterans. The Journal of Higher Education. 2015. Vol. 86. No. 1. P. 71–97. DOI: https://doi.org/10.1353/jhe.2015.0001
17. Barry A. E., Whiteman S. D., Wadsworth S. M. Student Service Members/Veterans in Higher Education: A Systematic Review. Journal of Student Affairs Research and Practice. 2014. Vol. 51. No. 1. P. 30–42. DOI: https://doi.org/10.1515/jsarp-2014-0003
18. Cate C. A. Million Records Project: Research from Student Veterans of America. Washington, DC : Student Veterans of America, 2014. URL: https://studentveterans.org/research/million-records-project/ (date of access: 30.06.2026).
19. Student Veterans of America. The Student Veteran Lifecycle Atlas. Washington, DC : Student Veterans of America, 2020. URL: https://studentveterans.org/research/student-veteran-lifecycle-atlas/ (date of access: 30.06.2026).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On Education: Law of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII [On Higher Education: Law of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22.10.1993 № 3551-XII [On the Status of War Veterans and Guarantees of Their Social Protection: Law of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/3551-12
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky: Rozporiadzhennia № 286-r [On Approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/286-2022-p
5. Ministry of Veterans Affairs of Ukraine. (2024). Minveteraniv spilno z hromadskymy obiednanniamy prezentuvaly zatverdzhenu Uriadom Stratehiiu veteranskoi polityky [The Ministry of Veterans Affairs, together with civil society organizations, presented the Government-approved Veteran Policy Strategy]. Retrieved from https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/minveteraniv-spilno-z-gromadskimi-obednannyami-prezentuvali-zatverdzhenu-uryadom-strategiu-veteranskoi-politiki
6. European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2015). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, Belgium. Retrieved from https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf
7. European Higher Education Area. (2020). Rome Ministerial Communiqué. Retrieved from https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf
8. Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2015). The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development (8th ed.). London; New York: Routledge.
9. Mezirow, J. (1991). Transformative Dimensions of Adult Learning. San Francisco: Jossey-Bass.
10. Schlossberg, N. K., Waters, E. B., & Goodman, J. (2012). Counseling Adults in Transition: Linking Schlossberg's Theory with Practice in a Diverse World (4th ed.). New York: Springer Publishing Company.
11. Tinto, V. (2012). Completing College: Rethinking Institutional Action. Chicago: University of Chicago Press.
12. DiRamio, D., Ackerman, R., & Mitchell, R. L. (2008). From Combat to Campus: Voices of Student-Veterans. NASPA Journal, 45(1), 73–102. https://doi.org/10.2202/1949-6605.1908
13. Ackerman, R., DiRamio, D., & Mitchell, R. L. (2009). Transitions: Combat Veterans as College Students. New Directions for Student Services, 126, 5–14. https://doi.org/10.1002/ss.311
14. Rumann, C. B., & Hamrick, F. A. (2010). Student Veterans in Transition: Re-enrolling after War Zone Deployments. The Journal of Higher Education, 81(4), 431–458. https://doi.org/10.1353/jhe.0.0103
15. Vacchi, D. T. (2012). Considering Student Veterans on the Twenty-First-Century College Campus. About Campus, 17(2), 15–21. https://doi.org/10.1002/abc.21075
16. Griffin, K. A., & Gilbert, C. K. (2015). Better Transitions for Troops: An Application of Schlossberg's Transition Framework to Analyses of Barriers and Institutional Support Structures for Student Veterans. The Journal of Higher Education, 86(1), 71–97. https://doi.org/10.1353/jhe.2015.0001
17. Barry, A. E., Whiteman, S. D., & Wadsworth, S. M. (2014). Student Service Members/Veterans in Higher Education: A Systematic Review. Journal of Student Affairs Research and Practice, 51(1), 30–42. https://doi.org/10.1515/jsarp-2014-0003

18. Cate, C. A. (2014). Million Records Project: Research from Student Veterans of America. Washington, DC: Student Veterans of America. Retrieved from https://studentveterans.org/research/million-records-project/
19. Student Veterans of America. (2020). The Student Veteran Lifecycle Atlas. Washington, DC: Student Veterans of America. Retrieved from https://studentveterans.org/research/student-veteran-lifecycle-atlas/

V. Lialenko. Veteran development centers as an institutional form of pedagogical support for veterans in higher education institutions of Ukraine

The article substantiates the expediency of considering veteran development centers as an institutional form of pedagogical support for veterans in higher education institutions of Ukraine. The relevance of the problem is determined by the consequences of the Russian-Ukrainian war, the growing role of veteran policy, the need for educational reintegration of veterans and the necessity to rethink the functions of universities as environments of support, learning, professional development and civic self-realization. The article emphasizes that pedagogical support for veterans in higher education institutions cannot be reduced only to social, psychological or informational assistance. Within educational and pedagogical sciences, it should be interpreted as a system of pedagogically organized interaction that ensures academic adaptation, the implementation of an individual educational trajectory, the development of educational motivation, the formation of competencies and the inclusion of veterans in the university environment. It is determined that veteran development centers may perform coordination, information and consulting, educational and methodological, communicative, partnership and analytical functions. A structural and functional model of such a center as an element of the system of pedagogical support for veterans in higher education institutions is substantiated. It is emphasized that the effectiveness of veteran development centers depends on their integration into the educational process and on cooperation with university administration, departments, teachers, student services, civil society organizations, employers and veterans themselves. The article proposes pedagogical conditions for the effective functioning of veteran development centers in higher education institutions of Ukraine.

Key words: *veterans, veteran development centers, pedagogical support, higher education institutions, educational environment, individual educational trajectory, academic adaptation, veteran policy, adult education.*

Дата першого надходження статті до видання: 03.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.09.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0